

KS. RUDOLF PIERSKAŁA

Opole

BŁOGOSŁAWIENSTWO MATKI

Wszędzie tam, gdzie rozpoczyna się życie, spotykamy się z tajemnicą Bożą, gdyż wszystko co żyje, podlega ojcowskiej opiece Boga. Każdy człowiek, będąc nawet jeszcze w łonie swojej matki, już jest w Bogu. Pan Bóg jest bliski każdemu człowiekowi i to zawsze, choćby dopiero stawał się człowiekiem. Wyrazem tego jest błogosławienie matki przed porodem, która z ufnością winna oczekiwać dnia rozwiązania, oraz błogosławienie matki po urodzeniu dziecka, aby mogła złożyć Bogu dziękczynienie za otrzymane potomstwo.

I. RYS HISTORYCZNY

Błogosławieństwo matki przed porodem i po urodzeniu dziecka ma swoją długą i bezsporną historię, szczególnie błogosławieństwo matki po urodzeniu dziecka, które znane było już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa¹. Już w Starym Testamencie możemy doszukiwać się źródeł obrzędów towarzyszących temu błogosławieństwu. Księga Kapłańska w 12 rozdziale podaje nam przepisy dotyczące czasu oczyszczenia i ofiary oczyszczenia matki po urodzeniu dziecka. Dowiadujemy się tam, że matka, która urodziła chłopca,

---

¹ B. Kleinheyer, *Segnung von Mutter und Kind nach der Geburt*, w: t e n z e, E. Severus, R. Kaczyński, *Sakramentliche Feiern II. Gottesdienst der Kirche* 8, Regensburg 1984, s. 152 n.

oczekuje 40 dni, zaś po urodzeniu dziewczynki oczekuje 80 dni na złożenie przez kapłana ofiary w świątyni dla dokonania przebłagania i oczyszczenia (Kpł 12,1-8). Ten przepis prawa Mojżeszowego zachowała również Maryja po urodzeniu Jezusa (Łk 2,22-24). Na przełomie III/IV w. pod wpływem tendencji manichejskich uważano, że kobieta po urodzeniu dziecka zaciąga na siebie winę. Pewnego wyjaśnienia tego problemu można szukać w kano-nach Hipolita, które podają, że kobieta po urodzeniu dziecka musi pozostać 40 lub 80 dni poza wspólnotą Kościoła, najwyżej przysługuje jej miejsce pośród katechumenów. Grzegorz Wielki (zm. 604) wypowiada się również w tej sprawie, wskazując na to, że kobieta po urodzeniu dziecka nie powinna od razu przychodzić do Kościoła, aby Bogu podziękować za dziecko, bo wtedy obraża Go i zaciąga winę. Takie przekonania spowodowały, że wprowadzono do liturgii błogosławieństwa matki po urodzeniu dziecka obrzędy oczyszczające i uwalniające matkę od winy² Dopiero w *Rytuale rzymskim* z 1614 r. umieszczono pozytywną, pełną dziękczynienia, opartą na wpływach nowotestamentalnych, formułę obrzędu błogosławieństwa matki po urodzeniu dziecka³ Nie miała ona jednak charakteru zobowiązującego, co spowodowało, że nie została w pełni przyjęta do praktyki duszpasterskiej⁴

Najstarsze świadectwo sprawowania błogosławieństwa matki przed urodzeniem dziecka znajdujemy w X w. Tekst modlitwy miał charakter anamnetyczno-epikletyczny⁵ W jednym z rytuałów XIV-wiecznych tekst modlitwy powraca znowu do motywów oczyszczenia ciała i duszy matki, sam zaś obrzęd zawiera w sobie również ryty oczyszczające⁶

Rytuał rzymski z 1614 r. posiadał jeden formularz błogosławieństwa matki przed urodzeniem dziecka, który składał się z następujących elementów: werset z psalmu, dwie modlitwy następujące po sobie, pokropienie, Ps 67, werset, modlitwa i błogosławieństwo. Nie ma mowy już o nieczystości kobiety, zaś teksty liturgiczne mają znowu charakter anamnetyczno-epikletyczny⁷ Ten formularz przejął później Pius Parsch do swojego *Rytuału dla*

² R. S c h w a r z e n b e r g e r, *Der Muttersegen nach der Geburt*, w: *Heute segnen. Werkbuch zum Benediktionale*, hrsg. A. Heinz, H. Rennings, Freiburg 1987, s. 280.

³ B. F i s c h e r, *Muttersegen*, LThK VII, s. 714.

⁴ S c h w a r z e n b e r g e r, *Der Muttersegen*, s. 281.

⁵ A. J i l e k, *Segensfeier vor der Geburt*, w: *Heute segnen. Werkbuch zum Benediktionale*, hrsg. A. Heinz, H. Rennings, Freiburg 1987, s. 266.

⁶ Por. Oratio pro dolore partus: A. F r a n z, *Die Kirchliche Benediktionen im Mittelalter*, Freiburg 1909, s. 190.

⁷ J i l e k, *Segensfeier vor der Geburt*, s. 267 n.

świeckich⁸ Krótką formułę tego obrzędu zaproponowano również dla *Collectio Rituum* z 1950 r., ale nie została ona zaakceptowana przez Stolicę Apostolską⁹

Pełną odnowę obrzędu błogosławieństwa matki przed porodem i po urodzeniu dziecka znajdujemy w *Księdze błogosławieństw*¹⁰ z 1984 r., którą w jakiś sposób przygotowało wydanie w 1978 r. *Benediktionale*¹¹ dla krajów języka niemieckiego.

Proponowane w najnowszym rytuale obrzędy błogosławieństwa mogą być sprawowane przez kapłana, diakona albo przez osobę świecką. Zachowując podstawowe elementy i strukturę obrzędu, dostosowują oni celebrację do sytuacji matek i miejscowych okoliczności¹² W rytuale błogosławieństwa związane z misterium życia i macierzyństwa zatytułowano: „Obrzędy błogosławieństwa kobiety przed lub po urodzeniu dziecka”, proponując dwa formularze pełne i dwa skrócone dla każdego obrzędu¹³

W niniejszym opracowaniu stosuje się w nazewnictwie zamiast słowa „kobieta” słowo „matka”, które wydaje się bardziej godnym i odpowiedniejszym określeniem. Odniesiono się tu jednocześnie do określenia stosowanego w wydanej już wcześniej opolskiej i katowickiej agendzie liturgicznej, gdzie mowa jest o błogosławieństwie „matek oczekujących potomstwa”¹⁴

II. BŁOGOSŁAWIEŃSTWO MATKI PRZED URODZENIEM DZIECKA

Struktura obrzędu przedstawia się następująco: obrzędy wstępne, czytanie słowa Bożego, prośby, modlitwa błogosławieństwa, zakończenie obrzędu. Rytuał podaje następnie obrzęd krótszy błogosławieństwa, na który składają się: wezwanie do modlitwy, propozycja dwóch wersetów z Pisma św. do

⁸ P. P a r s c h, *Laienrituale. Das Buch des Lebens*, Klosterneuburg 1939, s. 93-96.

⁹ B. K l e i n h e y e r, *Riten um Ehe und Familie*, w: t e n ż e, S e v e r u s, K a c z y Ń s k i, *Sakramentliche Feiern II*, s. 151.

¹⁰ *Obrzędy błogosławieństw*, t. I, Katowice 1994, nr 215-257.

¹¹ *Benediktionale*, Trier 1978, s. 89-91.

¹² *Obrzędy błogosławieństw*, nr 217.

¹³ Tamże, nr 215-257.

¹⁴ Por. *Agenda liturgiczna Diecezji Opolskiej*, Opole 1986, s. 397; *Nabożeństwa Diecezji Katowickiej. Agenda liturgiczna*, Katowice 1987, s. 469.

wyboru i modlitwa błogosławieństwa. Zależnie od okoliczności kapłan lub diakon może zastosować jeszcze krótką formułę błogosławieństwa.

W obrzędach wstępnych po znaku krzyża następuje pozdrowienie matki i zgromadzonych. Ma ono różną formę w zależności od tego, czy szafarzem jest kapłan lub diakon, czy też osoba świecka. Poza słowami pozdrowienia zaproponowanymi przez rytuał można wypowiedzieć inne słowa, np. pozdrowienie wyjęte z mszału, a zwłaszcza słowa wyjęte z Pisma św.¹⁵ Słowa pozdrowienia proponowane przez rytuał nawiązują do tajemnicy wcielenia, wypowiedzianej przez św. Jana: „Słowo stało się ciałem i zamieszkało między nami” (J 1,14). Po słowach pozdrowienia szafarz przygotowuje matkę i uczestników obrzędu do przyjęcia błogosławieństwa, przemawiając do nich słowami podanymi w rytuale, albo podobnymi słowami ułożonymi przez siebie. Słowo wstępne uświadamia matce Bożą opatrność, która powołuje do istnienia ludzi, podtrzymuje ich życie i nim kieruje. Następnie wyraża wiarę, że w sakramencie chrztu dziecko zostanie ubogacone darem życia Bożego i zachęca do modlitwy o Boże błogosławieństwo dla matki, aby z wiarą i nadzieją oczekiwała czasu rozwiązania i już teraz macierzyńską miłością otaczała dziecko, które nosi w swoim łonie.

Czytanie słowa Bożego zawiera propozycję trzech różnych perykop biblijnych o następujących tematach: „Poruszyło się z radości dzieciątko w łonie” (Łk 1, 39-45); „Oto poczniesz i porodysz Syna” (Łk 1, 26-38; „Maryja porodziła swego Syna” (Łk 2, 1-14). Powyższe teksty wyjęto z Ewangelii według św. Łukasza z pierwszego i drugiego rozdziału. Psalm responsoryjny z refrenem: *Pełna jest ziemia łaskawości Pana* pochodzi z Psalmu 33. Zależnie od okoliczności można wykonać ten psalm albo inną odpowiednią pieśń. Po czytaniu i psalmie w zależności od sytuacji przewiduje się krótką przemowę szafarza do obecnych dla wyjaśnienia im czytań, aby w świetle wiary zrozumieli znaczenie obrzędu.

Trzecią częścią obrzędu jest modlitwa wspólna, na wzór mszalnej modlitwy powszechnej. Z proponowanych wezwań szafarz może wybrać te, które uzna za bardziej odpowiednie, może dodać do nich inne, uwzględniając sytuację matki albo szczególne okoliczności.

Modlitwa błogosławieństwa stanowi kulminacyjny moment obrzędu. Jeśli szafarzem jest kapłan lub diakon, zależnie od okoliczności wyciąga ręce nad matką, albo kreśli na jej czole znak krzyża, lub też składa ręce i wypowiada modlitwę błogosławieństwa. W modlitwie Kościół przypomina tajemnicę

---

¹⁵ *Obrzędy błogosławieństw*, nr 220.

wcielenia słowa i tajemnicę odkupienia, a następnie prosi o pomyślność dla mającego przyjść na świat potomstwa.

Modlitwa błogosławieństwa ma następującą treść:

Panie Boże, Stwórco wszystkich ludzi, Twój Syn mocą Ducha Świętego narodził się z Maryi Panny, spłacił dawny dług grzechu pierworodnego i odkupił ludzkość. Przyjmij łaskawie pokorne modlitwy swojej służebnicy, która prosi o pomyślność dla mającego przyjść na świat potomstwa. Niech szczęśliwie urodzi swoje dziecko, aby weszło do wspólnoty Twoich wiernych i przez święte postępowanie zasłużyło na osiągnięcie życia wiecznego.

Po modlitwie błogosławieństwa szafarz zachęca uczestników, aby wezwali opieki Najświętszej Maryi Panny, proponując antyfonę *Pod Twoją obronę* oraz pieśni: *Matko Odkupiciela; Witaj Królowo; Zdrowaś Maryjo*. Jeśli szafarzem jest kapłan lub diakon, zwraca się na zakończenie obrzędu do matki oraz obecnych z zachętą „Pochylcie głowy na błogosławieństwo”, po czym wyciąga ręce i kończy obrzęd rozbudowanym błogosławieństwem. W przypadku, gdy szafarzem jest osoba świecka, żegna się oraz wzywa Bożego błogosławieństwa nad matką i wszystkimi obecnymi.

III. BŁOGOSŁAWIENSTWO MATKI PO URODZENIU DZIECKA

Specjalne błogosławieństwo matki po urodzeniu dziecka zostało zamieszczone w *Obrzędach chrztu dzieci*¹⁶ w ramach zakończenia obrzędu chrztu. Celebrans błogosławi matkę, która trzyma na rękach swoje dziecko, błogosławi także ojca i wszystkich uczestników obrzędu. Chrzest dziecka jest aktualizacją zobowiązania małżonków do przyjęcia i chrześcijańskiego wychowania potomstwa, dlatego matka i ojciec otrzymują specjalne błogosławieństwo, które jest wyrazem wstawiennictwa Kościoła przed Bogiem o pomoc potrzebną im do wypełnienia powołania¹⁷ Formuły błogosławieństwa nawiązują do słów Soboru Watykańskiego II, że rodzice przez swe

---

¹⁶ Por. *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1987, nr 105.

¹⁷ Por. W. von A r x, *Die Segnung der Mutter nach der Geburt*, „Concilium”, 14(1978), s. 106-111; A. H e i n z, *Eine neue Chance für das Taufbrauchtum*, w: M. K l ö c k n e r, W. G l a d e, *Die Feier der Sakramente in der Gemeinde, Festschrift für H. Rennings*, Kevelaer 1986, s. 173.

słowo i przykład mają być dla swych dzieci pierwszymi zwiastunami wiary (KK 11). Wyrażają też życzenie, aby rodzice, zabiegając o chrześcijańskie wychowanie dzieci, mogli się cieszyć z ich rozwoju i coraz pełniejszego podobieństwa do Chrystusa, aby trwali w postawie wdzięczności względem Boga i w szczęściu dzieci znajdowali też własne szczęście¹⁸

Jeśli matka nie mogła uczestniczyć w chrzcie swojego dziecka, stosowne jest, aby błogosławieństwo przewidziane w samym obrzędzie chrztu zostało jej udzielone podczas odrębnej celebracji¹⁹, a to w tym celu, żeby sama matka i członkowie jej rodziny złożyli Bogu dziękczynienie za otrzymane dobrodziejstwo²⁰

Struktura obrzędu jest podobna do wyżej opisanego już błogosławieństwa, składają się więc na nią: obrzędy wstępne, czytanie słowa Bożego, dziękczynienie, modlitwa błogosławieństwa i zakończenie obrzędu. Wersja krótsza po wezwaniu do modlitwy zawiera jedynie trzy propozycje bardzo krótkich jedno lub dwu zdaniowych wersetów z Pisma św. i modlitwę błogosławieństwa. Zależnie od okoliczności kapłan lub diakon mogą zastosować jeszcze podaną krótką formułę błogosławieństwa.

Obrzędy wstępne przewidują dwa różne teksty pozdrowienia w zależności od tego, czy szafarzem jest kapłan lub diakon, czy też osoba świecka. Po znaku krzyża można wypowiedzieć jako pozdrowienie inne słowa, niż podane w rytuale, np. pozdrowienie wyjęte z mszału. Wskazuje się jednocześnie, że chodzi zwłaszcza o słowa wzięte z Pisma św. Następnie szafarz przygotowuje matkę i uczestników do przyjęcia błogosławieństwa, przemawiając do nich słowami podanymi w księdze lub swoimi, ale podobnymi do nich. Słowa wprowadzenia wyrażają radość wspólnoty chrześcijańskiej, która przyjęła już ochrzczone dziecko do siebie, a teraz pragnie złączyć się w dziękczynieniu z jego matką i wypraszać dla niej Boże błogosławieństwo.

Następnie lektor lub ktoś z obecnych, albo sam szafarz odczytuje tekst Pisma św. Rytuał zaproponował trzy perykopy do wyboru: „Uprosiłam dziecko u Pana” (1 Sm 1,20-28); „Modlitwa Anny” (1 Sm 2,1-10); „Błogosławiony Pan Bóg Izraela” (Łk 1,67-79). Zależnie od okoliczności po czytaniu można wykonać psalm responsoryjny albo inną odpowiednią pieśń,

¹⁸ S. C z e r w i k, *Wprowadzenie do odnowionego chrztu dzieci*, w: *Sakrament chrztu. Liturgia. Teologia. Pismo św.*, red. A. Skowronek, Katowice 1973, s. 113 n.

¹⁹ Por. K l e i n h e y e r, *Segnung von Mutter*, s. 152 n.

²⁰ *Obrzędy błogosławieństw* nr 237; por. G. K e h n s c h e r p e r, *Der erste Kirchgang der Mutter und ihre Segnung nach der Taufe ihres Kindes*, „Deutsches Pfarrerblatt”, 84(1984), s. 331.

rytuał jednak nie podaje jaką. Tekst psalmu responsoryjnego wyjęto z Psalmu 128 z refrenem „Dzieci twoje jak oliwne gałązki” Po czytaniu i śpiewie szafarz krótko wyjaśnia tekst Pisma św. i wzywa matkę oraz innych uczestników obrzędu do dziękczynienia za otrzymany od Boga dar dziecka oraz do podjęcia przez wszystkich obowiązku jego chrześcijańskiego wychowania²¹

Następuje teraz wspólne dziękczynienie. Z proponowanych wezwań w rytuale szafarz może wybrać te, które uzna za bardziej odpowiednie lub może dodać do nich inne, uwzględniając sytuację matki albo szczególne okoliczności. Po ostatnim wezwaniu wszyscy śpiewają lub recytują *Magnificat*. Można także wybrać inne hymny o charakterze dziękczynnym.

Modlitwa błogosławieństwa posiada dwie wersje do wyboru. Pierwsza podkreśla prośbę o zachowanie matki i jej dziecka od zła wszelkiego na drodze obecnego życia. Druga wersja szczególnie akcentuje element dziękczynienia matki za otrzymane potomstwo. Jeśli celebrazem obrzędu jest kapłan lub diakon, zwracając się do matki kończy obrzęd krótkim błogosławieństwem, albo po wezwaniu „Pochylcie głowy na błogosławieństwo” wyciąga ręce w stronę uczestników i wypowiada formułę rozbudowanego, uroczystego błogosławieństwa. W wypadku, gdy szafarzem jest osoba świecka, żegna się oraz wzywa Bożego błogosławieństwa nad matką i wszystkimi obecnymi.

IV ZAKOŃCZENIE

Błogosławieństwo matki po urodzeniu dziecka w praktyce duszpasterskiej jest udzielane z reguły na zakończenie obrzędów chrztu, kiedy równocześnie udziela się błogosławieństwa specjalnego ojcu dziecka, chrzestnym i wszystkim uczestnikom obrzędu. Odrębna celebrazja należy raczej do rzadkości. Natomiast błogosławieństwo matki przed urodzeniem dziecka w praktyce duszpasterskiej nie jest należycie wykorzystane²², a może nawet zaniedbane i w ogóle nie udzielane. W większych parafiach, gdzie w jedną z niedziel miesiąca sprawuje się mszę św. z udzielaniem chrztu dzieciom, można również zaproponować np. udzielanie błogosławieństwa matkom oczekującym

---

²¹ *Obrzędy błogosławieństw* nr 245.

²² Por. J i l e k, *Segensfeier vor der Geburt*, s. 270.

potomstwa na zakończenie jednej z mszy niedzielnych, albo na zakończenie mszy św. niedzielnej w sobotni wieczór. Błogosławieństwa można udzielić również w formie uroczystej w ramach specjalnie zapowiedzianego nabożeństwa lub specjalnej nauki, np. nauki przedchrzcielnej przeprowadzanej z rodzicami przed urodzeniem się dziecka²³, albo w formie zwyczajnej na koniec mszy św., stale wyznaczonej, np. raz w miesiącu, wydaje się że mogłaby to być również msza św. wieczorna w jakiś dzień powszedni²⁴. W tym miejscu warto zwrócić jeszcze uwagę na to, że nie jest brany pod uwagę okres adwentu, jako dobry czas dla udzielania tego błogosławieństwa ze względu na swoją teologiczną wymowę oczekiwania na przyjście Pana. Podobnie dzieje się w okresie Bożego Narodzenia, gdzie udziela się specjalnego błogosławieństwa dzieciom w Święto Młodzianków, ale zapomina się o błogosławieniu matek.

Zaleca się sprawowanie tego błogosławieństwa zwłaszcza w gronie rodzinnym matki na krótko przed rozwiązaniem. Szafarzem takiego błogosławieństwa może być kapłan, który może przyjść do rodziny, aby przeprowadzić rozmowę i naukę przedchrzcielną. Wydaje się, że z pożytkiem duchowym dla wspólnoty rodzinnej byłoby, gdyby takiego błogosławieństwa udzielił mąż swojej żonie, która oczekuje dziecka, albo któryś z rodziców matki, lub jej mąż. Wielu matkom jednocześnie można udzielić tego błogosławieństwa w szpitalu. Omawiane tu błogosławieństwo matek oczekujących potomstwa zostało ostatnio zalecone do sprawowania podczas II Peregrynacji Kopii Obrazu Jasnogórskiego w Diecezji Opolskiej. W materiałach liturgiczno-pastoralnych proponuje się, aby po modlitwie pokomunijnej mszy św. na rozpoczęcie nawiedzenia matki podeszły przed ołtarz, aby mogły otrzymać specjalne błogosławieństwo²⁵. Na zakończenie jeszcze jedna uwaga związana z corocznym obchodem Dnia Matki w maju²⁶. Wydaje się, że duszpastersko pod względem udzielania omawianego wyżej błogosławieństwa nie jest on wykorzystany. Warto więc na zakończenie mszy św. albo nabożeństwa w Dniu Matki udzielać uroczyste specjalnego błogosławieństwa dla matek przed i po urodzeniu dziecka. Będzie to liturgiczne zaakcentowanie szacunku

---

²³ R. S c h w a r z e n b e r g e r, *Der Muttersegen*, s. 283.

²⁴ *Agenda Liturgiczna Diecezji Opolskiej*, s. 397 n.

²⁵ *Z Maryją wstuchani w słowa naszego Pana. Drugie Nawiedzenie Kopii Obrazu Jasnogórskiego w Diecezji Opolskiej. Materiały liturgiczno-pastoralne*, red. H. Sobeczko, J. Mikołajec, R. Pierskała, Opole 1995, s. 58.

²⁶ Por. S c h w a r z e n b e r g e r, *Der Muttersegen*, s. 284.

dla macierzyństwa i troski Kościoła o dobro duchowe matek oczekujących potomstwa, a także matek dziękujących za otrzymane już potomstwo.

MUTTERSEGEN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Überall dort wo das Leben fängt an, treffen wir uns mit dem Geheimnis Gottes, weil alles was lebt dem Schutz Gottes untersteht. Als Zeichen dafür dient der Muttersegen vor der Geburt, die Hoffnungsvoll auf ihre Entbindungstag wartet, sowie der Muttersegen nach der Geburt, damit sie ihre Dankbarkeit für ihr Kind Gott ziegen kann.

In diesem Artikel wird zuerst der historische Entwurf des Muttersegens und danach der Muttersegen vor und nach der Geburt dargestellt. Abschließend werden die liturgisch-pastoralen Probleme dieses Segnungsritus dargelegt.

Übersetzt von ks. A. Anderwald